

במקרה או לא במקרה

מים ראשונים: כבר הקדשנו דף בשם הקרה נא לפני בפרשה זו לנושא 'המקריות', בעיקר בהקשר דברי אליעזר על עין המים: "ה' אֱלֹהֵי אֲדָנִי אֲבָרְהָם הִקְרִה־נָא לִפְנֵי הַיּוֹם". משם גלשנו גם ל'מקרים' נוספים כמו דברי יעקב ליצחק אביו: "כִּי הִקְרֶה ה' אֱלֹהֶיךָ לִפְנֵי, או אצל רות: "וַיִּקֶּר מִקְרָה חֲלֶקֶת הַשָּׂדֶה לְבַעֲזָה". הפעם, נחזור בקצרה על מקרים אלה ונמשיך ל'מקרים' נוספים, לפי סדר המקרא, ככל שנספיק. האם יש מקריות, לפחות בעיני אנוש, או שהכל מכוון משמים?

וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהֵי אֲדָנִי אֲבָרְהָם הִקְרִה־נָא לִפְנֵי הַיּוֹם וַעֲשֵׂה־חֶסֶד עִם אֲדָנִי אֲבָרְהָם: (בראשית כד יב).

בראשית רבה פרשת חיי שרה, פרשה ס סימן א

"וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהֵי אֲבָרְהָם הִקְרֶה נָא לִפְנֵי הַיּוֹם וגו' " (בראשית כד יב) – "מִי בָכֶם יָרָא ה' שְׁמַע בְּקוֹל עֲבָדָיו אֲשֶׁר הִלְךְ חֲשָׁכִים וְאֵין נֶגֶה לוֹ יִבְטַח בְּשֵׁם ה' וַיִּשְׁעֶן בְּאַלְהֵיו" (ישעיה נ). "מי בכם ירא ה' – זה אליעזר, "שומע בקול עבדו" – בקול אברהם שהיה עבד להקב"ה, שנאמר: "בעבור אברהם עבדו" (בראשית כו). "אשר הלך חשכים" – בשעה שהלך להביא את רבקה. "ואין נוגה לו" – ומי היה מאיר לו? הקב"ה היה מאיר לו בזיקים ובברקים. "יבטח בשם ה' וישען באלהיו" – "וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהֵי אֲדָנִי אֲבָרְהָם הִקְרֶה נָא לִפְנֵי הַיּוֹם".¹

וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־בְּנוֹ מֵהֵנָּה מֵהֵרָת לְמָצָא בְנֵי וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרֶה ה' אֱלֹהֶיךָ לִפְנֵי: (בראשית כז כ).

בראשית רבה פרשת תולדות, פרשה סה סימן יט

"וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל בְּנוֹ מֵהֵנָּה מֵהֵרָת לְמָצָא בְנֵי" (בראשית כז כ) ... "וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרֶה ה' אֱלֹהֶיךָ לִפְנֵי" – רבי יוחנן וריש לקיש. אחד מהם אמר: אם לקורבן המציא לך הקב"ה, שנאמר: "וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר" (בראשית כב ג), למאכלך – על אחת כמה וכמה. והאחר אמר: אם לזיווג המציא לך, דכתיב: "הקרה נא לפני היום" (כד יב), וכתוב: "וישא עיניו וירא והנה גמלים באים" (כד סג), למאכלך – על אחת כמה וכמה.² "וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרֶה ה' אֱלֹהֶיךָ לִפְנֵי", רבי יוחנן אמר: לעורב שהביא אש על קינו ...³

וּלְקַחְתֶּם גַּם־אֶת־זֶה מַעַם פְּנֵי וְקִרְהוּ אֶסּוֹן וְהוֹרִדְתֶּם אֶת שִׁיבְתִּי בְּרָעָה שְׂאֵלָה: (בראשית מד כט).

בראשית רבה (תיאודור-אלבק) פרשת ויגש פרשה ג

"וְקִרְהוּ אֶסּוֹן" – אמר: אוי לי שמא נגזרה גזירה על רחל לכלות היא וזרעה בדרך. שהיא מתה בדרך, ומת יוסף בדרך, ועכשיו אם ימות זה בדרך, אני מת באנחה אחריו.⁴

וַיִּשְׁמְעוּ לְקַלְדָּ וּבָאָתָה אֵתָהּ וְזָקְנִי יִשְׂרָאֵל אֶל מִלֶּךְ מִצְרַיִם וַאֲמַרְתָּם אֵלָיו ה' אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים נִקְרָה עָלֵינוּ וְעָתָה נִלְכָּה נָא דֶרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבָּר וְנִזְבְּחָהּ לָהּ אֱלֹהֵינוּ: (שמות ג יח).

¹ בדרשה קודמת שם, יָרָא ה' הוא אברהם. בדרשה זו, יָרָא ה' הוא אליעזר. הוא ש"הִלְךְ חֲשָׁכִים" והקב"ה האיר לו בזיקים ובברקים, הוא שבטח בשם ה' ונשען באלהיו בשעה שאמר: "הקרה נא לפני היום" ולכאורה העמיד את הקב"ה ואת כל המסע במבחן (במקום ללכת ולשאול פשוט היכן בית חרן). וכבר גינו אותו על כך חז"ל כשאמרו: "אילו יצתה שפחה כנענית או זונה היית אומר אותה הוכחת לעבדך ליצחק? ועשה לו הקב"ה וזימן לו את רבקה" (ויקרא רבה לו ד). ראו דברינו נחש אליעזר בפרשה זו. אליעזר תולה סברו במקרה ובהזדמנות והקב"ה מזמן לו כהוגן. מה שלא קרה למשל אצל יפתח. ראו דברינו בת יפתח בפרשת בחוקותי.

² אין מקריות אומר יעקב ליצחק אביו. לא סתם הזדמן לי למצוא את אוכלך מהר ואתה הרי מכיר זאת מהעקדה והאיל שהזדמן לסבא אברהם. כך הוא גם במדרש תנחומא (בובר) פרשת תולדות סימן י: "אמר לו: כי הקרה ה' אלהיך לפני. ועוד אמר לו: כשנעקדת על גבי המזבח ואמר המלאך אל תשלח ידך אל הנער, שמא היה שם כלום? לא הצמיח הקב"ה אלא בשבילך". כך גם בזיווג אבא (וממילא כך גם במהירות שמצאתי את מאכלך). לא במקרה הלך אליעזר עבד אברהם אביך לחרן, אומר יעקב ליצחק אביו, לא במקרה הזדמנה אמא רבקה לאליעזר על עין המים והתנדבה להשקות האנשים והגמלים, לא מקרה הוא שנפגשתם כאשר חזרת מבאר לחי רואי כשהלכת להחזיר את הגר לאברהם אביך והתפללת תפילת מנחה (ראו דברינו קטורה בפרשה זו), שום דבר לא במקרה! גם לא במקרה אני הוא שעומד לפניך כאן. מדרשים ופרשנים רבים מציינים שבדבריו הרכיב: "כי הקרה ה' אלהיך לפני", הסגיר בעצם יעקב את זהותו ורמז ליצחק כי הוא יעקב (רש"י בראשית כז כא ועוד).

³ ר' יוחנן רואה בדבריו של יעקב שאמר: "כי הקרה ה' אלהיך לפני" מעידה חמורה וממשיל אותה לעורב שהתחכם והביא אש לקינו ושרף אותו. ראו המשך המדרש שם שמפתח עניין זה ומתאר את שירותו של יעקב גם במשל על מים: "נשפכו מים על שוקיו ורפה לבו כשעווה". כל זה מחכה לנו בפרשת תולדות הבאה.

⁴ דברי יהודה ליוסף בנאומו בתחילת פרשת ויגש כשהוא מצטט את יעקב.

⁵ כך דברי יהודה ליוסף על מנת לרכך את לבו (או להפחידו) באמצעות הזכרת אמו רחל. המקרה כאן הוא גזירת גורל על רחל וזרעה. ראו גם רש"י: "וקרהו אסון – שהשטן מקטרג בשעת הסכנה". ובמדרש תנחומא וישלח ח: "בשלושה מקומות פנקסו של אדם נפתחת, היוצא לדרך יחיד, והיושב בבית המרועע, והנודד ואינו משלם, רבי אחא בר יעקב מיייתי ליה הטעם מן הדין קרא וקרהו אסון". פנקס פתוח, שטן מקטרג, גזירה, כולם אותו רעיון של מקרי אסון. האם זה "במקרה"?

רש"י על הפסוק

נקרה עלינו - לשון מקרה וכן: ויקר אלהים (במדבר כג ד), ואנכי אקרה כה (שם טו), אָהָא נקרה מאַתָּא הלוּם.⁶

אֲשֶׁר קִרְדָּ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֶב בָּךְ כָּל הַנְּחָשִׁים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עֵינֶךָ וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים: (דברים כה יח).

ספרי דברים פרשת כי תצא פיסקא רצו

"אשר קרד" - אין קרד אלא שנזדמן לך.⁷

... וְאֵף אֲשֶׁר הִלְכוּ עִמִּי בְּקָרִי: אֵף אֲנִי אֶלֶף עִמָּם בְּקָרִי וְכו' (ויקרא כו מ-מא)

ספרא בחוקותי פרשה ב (ד)

"אף אני אלף עמם בקרי", הם עשו את דיניי עראיי בעולם אם אני אעשה אותם עראיי בעולם.⁸

הַיָּד ה' תִּקְצֹר? עֵתָה תִּרְאֶה הַיָּקָרְךָ דְּבָרִי אִם-לֹא: (במדבר יא כג).⁹

רמב"ן במדבר פרק יא פסוק כב

כי כל הנסים יודיעם למשה: "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים" (שמות טז ד), "הנני עומד לפניך שם על הצור" (שם יז ו), אבל בכאן, שאמר לו: "ואל העם תאמר התקדשו למחר" (פסוק יח), ולא הודיעו, הבין משה שלא יהיה זה בנס מאתו יתברך. ועל כן שאל בתמיה: מה יעשה להם כדרך כל הארץ? אם ישחט להם צאן ובקר מכל סביבותיהם לא יספיק להם, ואם יאסף להם כל דגי הים אשר במקום ההוא הקרוב להם לא יספיק להם. והשם השיבו, כי אין יד השם קצרה לתת להם שאלתם גם בדרך המקרים.¹⁰

הַתִּיַצֵּב עַל-עֲלֵתְךָ וְאַלְכָה אוֹלִי יִקְרָה ה' לִקְרָאתִי וְדַבֵּר מִה-יָאֲנִי: (במדבר כג ג).¹¹

בראשית רבה נב ה, פרשת וירא

ר' חמא אמר: אין הקב"ה נגלה על נביאי אומות העולם אלא בחצי דבור, כמו שאתה אומר: "ויקר אלהים אל בלעם".¹² א"ר יששכר דכפר מנדי: אין הלשון הזה "ויקר", אלא לשון טומאה כמו שאתה אומר: "כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה" (דברים כג יא).¹³

⁶ מפרשי רש"י התקשו מאד להסביר דבריו אלה, מהם עולה המקריות בה מתארים משה ואהרן לפרעה את דבר ה' על הציאה ממצרים, וכן עצם ההשוואה עם בלעם, שם. ומה גם שבד"כ נדרש השורש ק"ה לגנאי. אבן עזרא פותר את הבעיה של דברי משה לפרעה בכך שה"א ואל"ף מתחלפות ויש לקרוא: נקרא עלינו. ראו גם מדרש תנחומא פרשת וארא סימן ו שמנסה לפתור את הבעיה בכך שאלה היו דברי ריכוך לפרעה: "ויאמרו אלהי העברים נקרה עלינו - אמרו משה ואהרן: שמא תאמר שינינו את הלשון שאמרנו לו: כה אמר ה' אלוהי ישראל, ובשביל כך הקשה כנגדנו? חזרו ואמרו ליה: ה' אלהי העברים נקרה עלינו".

⁷ ובמדרש תנאים לדברים פרק כה יח: "אשר קרד בדרך - אין קרד אלא שנזדמן לך, מגיד שעשה לו עמלק מחילות בדרך והיה בא עליהן והורגן ... כשהיו ניכוחים היה בא עליהן והורגן". היינו לא סתם הזדמן במקרה, אלא ארב וחיכה להזדמנות או אפילו הזמין את האירוע, תיזמן אותו. אבל מדרשים אחרים מפרשים קרד מלשון טומאה, או גם אשר קירר אותו, במשל הידוע על האמבטיה הרוחת שמי שנכנס ראשון אליה, אמנם נכווה, אבל מקרר אותה. ראו תנחומא כי תצא יג וכן רש"י על הפסוק. כך או כך, לכל השיטות, מעשיו של עמלק לא היו במקרה.

⁸ קרי הוא מלשון מקרה, כפי שמבינים רוב פרשני המקרא. ראו גם פירוש רד"ק ישעיהו א ה: "על מה תכפו עוד תוסיפו סרה - לא תעלו על לבבכם על מה אתם מוכים: כי עוד תוסיפו סרה - ולא תחשבו כי האל הוא המכה אתכם על עוונותיכם אלא תלכו בקרי ותאמרו כי הרע בא עליכם דרך מקרה ולא עונש עוונותיכם". ראו פירושו גם בעמוס ט י: "בחרב ימותו כל חטאי עמי - ... שהיו מתיאשים מן הפורענות והיו אומרים לא תקרב ותמהר בעדינו הרעה ונעשה כתאוות לבנו. ואם תבוא הרעה, לא תבוא בעבור מעשינו אלא מקרה הוא בעולם, כמו שאמר בתורה: והלכתם עמי בקרי".

⁹ דברי הנזיפה של הקב"ה למשה בחטא המתאוים. כאילו הקב"ה אומר למשה: אתה תראה שדבְּרִי יקרה ולא במקרה.

¹⁰ אם אין ניסים, סבור היה משה, אז הכל בדרך הטבע, וכיצד זה ייתכן שיימצא כ"כ הרבה בשר, בזמן כ"כ קצר, לכ"כ הרבה בני אדם שלא עפ"י נס? כך מסנגר רמב"ן על דברי משה "היד ה' תקצר"? (דברים שזכו לביקורת רבה במדרשים, תנחומא ואתחנן ו, תנחומא חוקת לא, ראו דבריו **היד ה' תקצר** בפרשת בהעלותך וכן **יען לא האמנת בי** בפרשת חוקת). תשובת הקב"ה: אין קצרה ידי מלהושיע גם "בדרך המקרים", היינו, גם בדרך שנראית לאדם כמקרה בלתי סביר ועדיין אין זה נס. ראו לשון מדרש תנחומא שהבאנו בהערה 2: " ... שמא היה שם כלום? לא הצמיח הקב"ה אלא בשבילך". והדברים עדיין צריכים עיון ולא במקרה.

¹¹ ואכן הקב"ה נקרה אל בלעם, ככתוב בפסוק הסמוך: "וַיִּקְרָא אֱלֹהִים אֶל בָּלָעַם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֵת שְׁבַעַת הַמִּזְבְּחֹת עֲרַכְתִּי וְכו'". וכך גם בהמשך, בברכה השנייה של בלעם, במדבר כג טו: "וַיֹּאמֶר אֶל בָּלָעַם הַתִּיַצֵּב כֹּה עַל עֲלֵתְךָ וְאֲנִי אֶקְרָא כֹּה".

¹² וכך שם גם על לבן ועל אבימלך שעפ"י המקרא דיבר אליהם הקב"ה. ובכולם "אלהים" ולא שם הווי"ה.

¹³ ועוד מדרשים רבים יש בגנותו של בלעם. ורש"י עפ"י המדרש: "אולי יקרה ה' לקראתי - אינו רגיל לדבר עמי ביום". ורבי בחיי בן אשר: "ומה שמצינו בלעם שהיה נביא באומות מקרה הוא היה לו ... ולפי שעה ודרך מקרה, וכן הזכיר בלשון מקרה: ויקר אלהים אל בלעם, ויקר ה' אל בלעם". אבל מנגד, ראו במדבר רבה פרשה יד כ: "הפרש בין נבואתו של משה לנבואתו של בלעם. שלוש מידות היו ביד משה מה שלא היה ביד בלעם מה שלא היה ביד משה ... משה לא היה יודע אימתי הקב"ה מדבר עמו ובלעם היה יודע אימתי הקב"ה מדבר עמו, שנאמר: ויודע דעת עליון". ראו גם פירוש רמב"ן במדבר כד א, על מדרש זה: "בלעם היה מכוין ומחשב בדבר ההוא שהוא חפץ בו והולך ומתבודד ומכין נפשו להיות עליו הרוח אולי יקרה ה' לקראתו כאשר הוא מפורש בכאן, ויודע שאם יחול עליו בענין ההוא אשר חשב ידבר עמו לא בענין אחר". בלעם היה יודע לכוון את הרגע

וְרֵאִיתֶם אֶסְדֶּרֶךְ גְּבוּלוֹ יַעֲלֶה בֵּית שָׁמֶשׁ הוּא עֹשֶׂה לָנוּ אֶת־הַרְעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת וְאִם־לֹא וְיִדְעֵנוּ כִּי לֹא יָדוּ נִגְעָה בָּנוּ מִקֶּרֶה הוּא הָיָה לָנוּ: (שמואל א ו ט).¹⁴

אבן עזרא שמות פרק ח פסוק טו – אצבע אלהים היא

ויאמרו בעבור שראו, שעשו כמעשה אהרן בדבר התנין, גם במכת הדם והצרדע, ולא יכלו עתה לעשות כאשר עשה אהרן, אמרו לפרעה לא באה זאת המכה בעבור ישראל לשלחם, רק מכת אלהים היא כפי מערכת הכוכבים על מזל ארץ מצרים. כי כבר פירשתי, כי פרעה לא כחש הבורא, רק השם שהזכיר לו משה. וזה בדרך כי לא ידו נגעה בנו, "מקרה הוא היה לנו" (ש"א ו, ט) מן השמים, על כן חזק לב פרעה. ואשר יחזק זה הפירוש, שאמרו אצבע אלהים היא, ולא אמרו אצבע ד' שהוא אלהי ישראל.¹⁵

וְלֹא־דָבָר שָׂאוֹל מֵאוֹמֶה בְּיוֹם הַהוּא כִּי אָמַר מִקֶּרֶה הוּא בִּלְתִּי טָהוֹר הוּא כִּי־לֹא טָהוֹר: (שמואל א כ כו).¹⁶

רד"ק שמואל א פרק כ פסוק כו

"כי אמר מקרה הוא בלתי טהור הוא כי לא טהור" – פירוש, אמר שאול: מקרה קרה לו שלא בא. כלומר, היה לו דבר להתעסק בו זולתי, כי טהור הוא או לא טהור מקרה לילה. לפיכך לא בא.¹⁷

נִקְרָא נִקְרִיתִי בְּהַר הַגִּלְבֹּעַ וְהִנֵּה שָׂאוֹל נֹשֵׁעַן עַל־חֲנִיתוֹ: (שמואל ב א ו).¹⁸

אברבנאל שמואל ב פרק א

ודוד שאל לו איך ידע זה האם היה עד ראייה או שידעו מפי השמועה? והוא השיבו נקרא נקריתי בהר הגלבוע, רוצה לומר שבמקרה בא שמה אצל שאול כי לא היה מאנשיו העומדים סביבו.¹⁹

וַיִּגִּישׁוּ וַיִּגִּידוּ לָנוּ אֶת־אֲשֶׁר תִּקְרִינָה הָרֵאשֹׁנוֹת מָה הָיָה הַגִּידוֹ וְנִשְׁמָעָה לָבְנוּ וְנִדְעָה אַחֲרֵיתָן אוֹ הַבָּאוֹת הַשְּׂמִיעָנוּ: (ישעיהו פרק מא פסוק כב).²⁰

וּתְלַךְ וּתְבֹא וּתִלְקֹט בַּשָּׂדֶה אַחֲרֵי הַקְּצָרִים וַיִּקֶּר מִקֶּרֶה חֲלֻקַּת הַשָּׂדֶה לְבָעֵז אֲשֶׁר מִמֶּשְׁפַּחַת אֱלִימֶלֶךְ: (רות ב ג).

מסכת שבת דף קיג עמוד ב

תן לחכם ויחכם עוד אמר רבי אלעזר: זו רות המואביה ושמואל הרמתי ...

"וּתְלַךְ וּתְבֹא וּתִלְקֹט בַּשָּׂדֶה" (רות ב ג). אמר רבי אלעזר: שהלכה ובאת, הלכה ובאת, עד שמצאה בני אדם המהוגנין לילך עמהם. "וַיֹּאמֶר בָּעֵז לְנַעֲרוֹ הַנֶּצֶב עַל הַקּוֹצְרִים לְמִי הַנַּעֲרָה הַזֹּאת" ... אמר רבי אלעזר: דבר חכמה

הנכון, את המקרה שהקב"ה רוצה לדבר איתו, "שהיה יודע לכיון אותה שעה שהקב"ה כועס בה" (ברכות ז ע"א), אבל דברי הקב"ה היו מכוונים רק לאותו מקרה ספציפי. נבואה מאד מוגבלת וממוקדת. ראו דברינו [יודע דעת עליו](#) בפרשת בלק. סוף דבר, נבואה בלעם וכל פרשת בלעם ובלק היו במקרה או לא במקרה?

¹⁴ זה הניסיון שעשו הפלשתים עם ארון הקודש כששלחו אותו עם הפרות שהשאירו את עגליהם מאחור (ראו עבודה זרה כד ע"ב).
¹⁵ ורמב"ן שם חולק וסבור שבמילים "אצבע אלהים היא", הודו החרטומים שאין כאן מקריות, רק שאין זו עדיין "יד ה'" הבאה בעונש ישיר, רק "אצבע אלהים". ראו דבריו המורכבים שם. אבל אבן עזרא איתן בדעתו ומשווה את מכת כינים, בה מודים החרטומים שלא יכלו להוציא את הכינים, שהפעם "אצבע אלהים היא", עם דברי הפלשתים שמבחן העגלות יוכיח אם הפגעים שאירעו להם מאז ששבו את ארון הברית הם "מקרה הוא היה לנו", כי לא ידו נגעה בנו", או, כפי שאכן אירע: "וַיִּשְׁרְנָה הַפְּרוֹת בְּדֶרֶךְ עַל דֶּרֶךְ בֵּית שָׁמֶשׁ בְּמַסְלָה אַחֶת לַלֵּכוֹ הַלֵּךְ וְגַעַז וְלֹא סָרוּ יָמִין וְשְׂמָאוֹל וְסָרְנִי פִלְשְׁתִּים הַלְכִים אַחֲרֵיהֶם עַד גְּבוּל בֵּית שָׁמֶשׁ". האם הפנימו הפלשתים כשראו שהפרות ישרו ללכת, להבין ש: "הוא עשה לנו את הרעה הגדולה הזאת" כדבריהם, ולא היו הדברים במקרה? סתם הכתוב ולא פירט, רק אמר: "וַחֲמִשָּׁה סָרְנֵי פִלְשְׁתִּים רָאוּ וַיָּשְׁבוּ עֶקְרוֹן בְּיוֹם הַהוּא". האם בני ישראל שמן הסתם ליוו מרחוק חלק מהמסע המופלא הזה הפנימו את שאירע? סתם הכתוב ולא פירט רק ציין ששמחו שמחה גדולה.

¹⁶ שתיקתו הרועמת של שאול על דוד שנפקד בזבח ראש החודש. הפטרת "מחר חודש", כאשר ראש חודש חל ביום ראשון.
¹⁷ מה שמקשר אותנו לעוד "מקרה" שלא הבאנו, הפסוק בפרשת כי תצא דברים כג יא: "כִּי יִהְיֶה בְּךָ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר מִקֶּרֶה לְיִלְהָ וַיָּצֵא אֶל מַחוּץ לַמַּחֲנֶה לֹא יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה". פירוש רד"ק מציין בחיוב את תגובתו של שאול להיעדרו של דוד משולחן המלך בראש חודש. אין הוא כועס, אלא מניח שדוד "טהור הוא", או שקרה לדוד "מקרה בלתי טהור", מה שיכול לקרות לכל גבר לעתים ואין זה בשליטתו. ראו בהקשר זה גם גמרא פסחים ג ע"א על הפסוק ופירוש רלב"ג על הפסוק שם.

¹⁸ דברי הנער שמבשר לדוד את מות שאול בקרב בגלבוע.
¹⁹ וכן מפרש רד"ק: "במקרה באתי שם, לא מדעתי שאמצא אותו שם". ופירוש מצודת דוד: "נקרא נקריתי - במקרה באתי להר הגלבוע". וממש "במקרה" אותו נער הוא גם עמלקי, מאותם ששאול נלחם בהם ולא השמידם עד תום. דוד שומע, מתאבל וסופד לשאול ומן הסתם גם מקבל את סימני המלכות של שאול: הנזר והאצדעה, שהביא איתו הנער. וכשהוא קם מהאבל, חוזר דוד ושואל את הנער מי הוא ו"אֵיךְ לֹא יָרָאת לְשַׁלַּח יָדְךָ לְשַׁחַת אֶת מֶשִׁיחַ ה'?" וכשזה חוזר ומספר שהוא עמלקי, מחסל אותו דוד. אין כאן מקריות, יאמר דוד, אל תספר לי שבמקרה הזדמנת לקרב בגלבוע.

²⁰ ראו רש"י על הפסוק: "יגישו - העכו"ם את נביאיהם וקוסמיהם: ויגידו לנו - את אשר תקרינה לעתיד: הראשונות - שהיו קודם בריאת עולם ועל מה נברא מה הנה (ס"א מאורעות שהתחילו כבר מה יהא בסופן): או הבאות - לעתיד ישמיענו ונראה אם יש בהם ממש שיתקיימו דבריהם". זה קר"ה היחידי שמצאנו בדברי הנביאים, מה שיקרה בעתיד, ואולי אין זה מקרי.

ראה בה, שני שבלין - לקטה, שלשה שבלין - אינה לקטה. במתניתא תנא: דבר צניעות ראה בה, עומדות - מעומד, נופלות - מיושב.²¹

כִּי מִקְרָה בְּנִי־הָאָדָם וּמִקְרָה הַבְּהֵמָה וּמִקְרָה אֶחָד לָהֶם כָּמוֹת זֶה כֵּן מוֹת זֶה וְרוּחַ אֶחָד לְכָל וּמוֹתֵר הָאָדָם מִן הַבְּהֵמָה אֵין כִּי הֵכַל הֵכַל: (קהלת פרק ג פסוק יט).²²

ויקרא רבה כ א

"אחרי מות שני בני אהרן." ר' שמעון פתח: "הכל כאשר לכל מקרה אחד לצדיק ולרשע לטוב ולטהור ולטמא וכו' " (קהלת ט ב). לצדיק זה נח, ונח איש צדיק (בראשית ו, ט) ... ולרשע זה פרעה נכו ... זה מת צולע וזה מת צולע.²³ אינו מקרה אחד לצדיק ולרשע? לטוב ולטהור ולטמא - טוב זה משה ... לטהור זה אהרן ... ולטמא אלו מרגלים. אלו אמרו שבחה שלארץ ישראל ואילו אמרו גניי של ארץ ישראל - אלו לא נכנסו לארץ ישראל ואלו לא נכנסו לארץ ישראל, אינו מקרה אחד לטוב ולטהור ולטמא? ולזובח - זה יאשיהו ... ולאשר איננו זובח - זה אחאב שביטל קרבנות מעל גבי המזבח ... זה מת בחיצים וזה מת בחיצים. אינו מקרה אחד לזובח ולאשר איננו זובח? ...²⁴ דבר אחר מקרה אחד לצדיק ולרשע, "לצדיק" - אלו בני אהרן שכתוב בהם: "בשלוש ובמישור הלך אתי" (מלאכי ב ו), "לרשע" - זו עדת קרח שכתוב בהם: "סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה" (במדבר טז כו). אלו נכנסו להקריב במחלוקת ויצאו שרופין ואלו נכנסו להקריב שלא במחלוקת ויצאו שרופין!²⁵

וַיַּגֵּד לוֹ מֶרְדֳּכִי אֶת כָּל אֲשֶׁר קָרָה וְכוּ' (אסתר פרק ד פסוק ז).

אסתר רבה פרשה ח סימן ה

"וַיַּגֵּד לוֹ מֶרְדֳּכִי אֶת כָּל אֲשֶׁר קָרָה", אמר להתך: לך אמור לה (לאסתר): בן בנו של קרהו בא עליכם. הדא הוא דכתיב: "אשר קרך בדרך".²⁶

שבת שלום

מחלקי המים

²¹ ראו פירוש מלב"ם רות ב ג: " ... וַיִּקֶּר מִקְרָה - המקרה הוא דבר שאינו מחויב מסבת הרגילות, ויספר הכתוב שהגם שנראה שמה שבאת אל שדה הזה דוקא הוא מקרה גמור, באמת היא ... מקרה מיוחד לצורכה ... כי בעניינים שירצה ה' להוציא ענין כולל לתועלת הכלל, שם תלוה ההשגחה אל מעשים המקריים, כמו שאמר אליעזר: הקרה נא לפני ... שלא ימתין ה' עד יקדמו הסיבות הממציאות והמחייבות את הדבר, רק שיבוא הדבר בדרך מקרה בלתי נתלה מסבות ממצאות ומחייבות אותה". גישת הגמרא היא פחות מליצית ו'השגחתית'. רות לא הלכה תכף לשדה בעז שהיה סמוך לביתה, אלא "הלכה ובאה, הלכה ובאה" עד שמצאה בני אדם הגונים ללכת איתם. עד שזיהתה את השדה בו "לא יכלימוה", לא בעל הבית ולא שאר העניים. לא במקרה הגיעה לשדה בעז - היא הקרתה את המקרה (הארויט), מה שבעיני אחרים נראה כמקרי. וגם שם נהגה בצניעות ובדרך ארץ, ליקטה בעמידה את השבלים שעומדות, ובישיבה (בכריעה ולא בהתכופפות) את השבלים שנפלו לקרקע, וידעה את ההלכה ששתי שבלים הם לקט ושלוש אינם (ושייכות לבעל הבית, מסכת פאה פרק ו משנה ה). את ההתנהגות הזו ראה בעז, כמו שאליעזר ראה את ההתנדבות וגמילות החסד של רבקה ששאבה מים לכל אנשיו וגמליו (ועשה כבר מי שעשה חשבון שכמות השתייה של עשרה גמלים אחרי שלא שתו זמן רב היא גדולה ביותר). זה המשותף אבל גם השונה בין "הקרה נא לפני" של אליעזר ורבקה ובין "וַיִּקֶּר מִקְרָה חֲלֶקֶת הַשָּׂדֶה" של רות ובעז.

²² קהלת הוא הבולט מכולם ביחסו למקריות בחיים, ראו גם קהלת ב (יד-טו): "הַחֶכֶם עֵינָיו בְּרָאוּ וְהַכְסִיל בְּחָשׁוֹ הוֹלֵךְ וַיִּדְעֵתִי גַם־אֲנִי שֶׁמִּקְרָה אֶחָד יִקְרָה אֶת־כָּלֶם: וְאֶמְרֵתִי אֲנִי בְּלִבִּי כִּמְקָרָה הַכְסִיל גַּם־אֲנִי יִקְרָנִי וְלִמָּה חֲכַמְתִּי אֲנִי אֲזִי יוֹתֵר וְדַבַּרְתִּי בְּלִבִּי שֶׁגַּם־זֶה הֵכַל. וְאוֹלֵי הַבוֹטָה מְכֻלָּם הֵם פְּסוּקִים ב־ג בפרק ט: "הַכֹּל כְּאֶשֶׁר לְכָל מִקְרָה אֶחָד לְצַדִּיק וְלָרֶשֶׁע לְטוֹב וְלָטָהוֹר וְלָטָמָא וְלָזָבֵחַ וְלָאֲשֶׁר אֵינָנו זָבֵחַ כְּטוֹב כְּחָטָא הַנִּשְׁבָּע כְּאֲשֶׁר שָׁבוּעָה יֵרָא: זֶה רָע בְּכָל אֲשֶׁר־נַעֲשֶׂה תַּחַת הַשָּׁמַיִם כִּי־מִקְרָה אֶחָד לְכָל וְכוּ'".

²³ שעפ"י המדרש "כשיצא נח מן התיבה הכישו נחש ושרבו ארי ולא היה כשר להקריב והקריב שם בנו תחתיו" ופרעה נכו, שוב עפ"י המדרש, "כשביקש לישב על כסאו של שלמה, לא היה יודע מנגנון שלו והכישו נחש ושרבו ארי".

²⁴ והמדרש מביא עוד דוגמאות של כטוב כחוטא - דוד ונבוכדנצר, צדקיהו ושמשון, שלמרות שזה צדיק וזה רשע, היה להם גורל (סוף) דומה.

²⁵ דברי מדרש אלה שופכים שמן על המדורה שהבעיר קהלת במקום לנסות להשקיתה. האמנם הכל מקרה וגורל עיוור בעולם? איפה השגחת ה' ואיפה שכר ועונש? האמנם דין בני אהרון נדב ואביהוא כדן קרח ועדתו שמתו באופן דומה? הדרך שנראית אולי להלום דברים קשים אלה, היא ההכרה בזכות הזעקה. לא בכדי מיוסד מדרש זה על פרשת אחרי מות. ראו דברינו [וידום אהרן](#) בפרשת שמיני. ראו דברי אברהם הקשים לקב"ה בפרשה שעברה: "חללה לך מעשתי כדבר הזה להמית צדיק עם־רשע וזהו כצדיק כרשע חללה לך השפט כלהאריך לא יעשה משפט - ראו דברינו [חלילה לך מעשות כדבר הזה](#) בפרשת וירא. הדרשן לא רק זועק את גורלם של כל הצדיקים שהיה כשל הרשעים במקרא ובעבר, אלא כואב וזועק את זעקת דורו. ומה הוא רוצה לומר? שאמנם הכל מקרה בעולם? או שפשוט אין אנו מבינים מה באמת קורה בעולם. אין לנו מענה הגון לבעיית שכר ועונש, צדיק ורשע, טוב טהור וחוטא. צריך ללמוד לחיות עם ההכרה שלא הכל אנחנו מבינים, אבל מותר לזעוק. בעינינו, זה נראה כמקריות ומגורנו אנו זועקים. ראו דברינו [הטיחו דברים כלפי מעלה](#) בפרשת שלח לך וכן [על הנספים ועל המשרפות](#) ביום השואה ועוד.

²⁶ אין פה מקריות, שולח מרדכי לאסתר באמצעות התך (אולי גם בשפת קוד שרק היא תבין). המן זה מצאצאי אותו עמלק (נכדו של עשו אחינו), שעשה לנו "קבלת פנים" ביציאת מצרים. זו התשובה לשאלתך אסתר: "מה זה ועל מה זה?". זה אותו הזה ההוא. שום דבר לא מקרי.